

FORMOVANIE SVETONÁZOROVÝCH POZÍCIÍ DAVISTOV A ICH CESTA K LENINIZMU

ALEXANDER WILD, Oddelenie filozofie Ústavu marxizmu-leninizmu VŠLD vo Zvolene, Kabinet marxizmu-leninizmu Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici.

WILD A.: Forming of the World-Outlook of the Group "DAV" and Their Way to Marx-Leninism. *Filozofia* 29 (1974), No. 6, p. 588—605.

The author puts special ideological emphasis on the splitting of the association "Detvan" and the origin of the new association "Free Association of Students from Slovakia". These students belonging to this association were mainly socialists and they were the first to institute the group "DAV". It was in 1924. The young intelligentsia who avowed themselves to be supporters of Marx-Leninist ideas together with political workers in communist party tried to apply new principles of thinking especially in theory and in practice, in literature and in art and also in forming new human relations and in new relations in economy.

Communist movement was the active stimulation for these new principles which depended upon the understanding with the revolutionary movement of the proletariat. The group "Dav" was in close contact with the proletariat and all members of „Dav“ remained faithful to the beliefs and principles of Marx-Leninism and they applied this doctrine to Czechoslovak conditions. All results appeared to be very constructive and weighty especially in the field of literary history, in philosophical and political activity and in spite of various endeavours in finding their own creative approaches these results did not deviate from the principles of Marx-Leninism. This activity gives evidence for the fighting spirit of the group „Dav“ especially in their fight for purification of Marx-Leninism and in fight against various approaches in idealistic bourgeois philosophy (revisionism, opportunism). „Dav“ shows an uncompromising communist attitude towards all political and cultural events in Czechoslovakia after the Great War. The development of their success and achievements they tried to gain has become stable, significant and permanent.

Davisti nepochybne vyrastali pod silným vplyvom pokrokových českých pomerov a pod silným vplyvom ideí, ktoré sa šírili zo sovietskeho Ruska. Predsa však musíme konštatovať, že hnutie DAVu vytvorili zvláštne, špecifické slovenské podmienky, ktoré môžeme v krátkosti zhrnúť do troch bodov: 1. dlhotrvajúci národný útlak; 2. slovenská inteligencia, zakorenená v tradičných slovenských ideových vplyvoch, bola k novým socialistickým a komunistickým prúdom spočiatku nevšímavá; 3. organizačne slabý, ale svojou intenzitou a dôsledkami na širokej spoločenskej platforme existujúci triedny boj na Slovensku.

Skupina DAV prekonávajúc zakorenené predsudky slovenského prostredia, vychovávala členov a priaznivcov k uvedomelej činnosti v komunistickom hnutí. Jadro tvorili mladí ľudia pochádzajúci z rodín dedinskej inteligencie, remeselníctva a národne uvedomelého roľníctva. Práve títo národne uvedomelí mladí ľudia si prví začali uvedomovať, že dokončenie procesu vytvárania národa, jeho politické obrodenie môže uskutočniť jedine robotnícka trieda. Ich úlohou sa stalo „dvíhať náš ľud na vyšší stupeň kultúry, poskytnúť mu poznatky z rôznych vedeckých odborov, majúť na mysli vždy morálny význam a sociálny dosah vzdelávania“. (1)

Davisti stáli od prvej polovice dvadsiatych rokov na čele hnutia, ktoré zasiahlo všetky zložky slovenského života. Podstatu a cieľ tvorí politická stránka. DAV sa stal hnutím revolučného pokolenia, najvyspelejších slovenských inteligentov, robotníkov a roľníkov, ktorí nevytvorili síce komunistickú organizáciu, ale pod vedením KSČ sa stali jej dôležitým nástrojom. Stali sa propagátormi marxisticko-leninského učenia a nadšenými vyznavačmi komunistických myšlienok. Pravý význam DAVu a davistov spočíva v tom, že rozvíjali a viedli teoretický boj na rozhodujúcich úsekoch triedneho boja v zmysle Leninovej tézy „Bez revolučnej teórie nemôže byť revolučné hnutie“. (2, s. 27) Predstavovali špecifickú formu teoretického boja a propagandy, ktorú využila Komunistická strana Československa ako nástroj svojho politického vplyvu a boja v ťažkých sociálnych pomeroch Slovenska. V Čechách ani v Maďarsku neexistovalo vlastne nijaké hnutie podobné DAVu, samozrejme, v tom zmysle, že na rozdiel od analogických hnutí v uvedených krajinách davisti museli vyvíjať teoretickú aktivitu vo všetkých rozhodujúcich odboroch spoločenskej problematiky.

Hnutie DAVu je spojené s celým politickým, hospodárskym a kultúrnym vývinom slovenských pomeroch a svojím vplyvom uplatňovalo a tvorivo aplikovalo (3, s. 41) novú, na Slovensku dosiaľ neznámu filozofiu, učenie marxizmu-leninizmu. V myšlienkovom rozvoji slovenskej pospolitosti sa takto rodila, zakoreňovala a mohutnela mnohými nenávidená nová životná filozofia praxe, filozofia každodenných bojov robotníckej triedy za jej práva, filozofia, ktorú davisti pozdvihli na vrchol svojich snažení a cieľov.

Hnutie DAVu jasne potvrdzuje naše predchádzajúce tvrdenia:

1. Davisti sa do r. 1925 politicky aktivizujú a hľadajú možnosť, ako sa vyjadriť a uplatniť.

2. V rokoch 1924—1929 davisti pôsobia v oblasti výstavby a prestavby komunistickej strany, aktívne podporujú boľševický smer a napokon po V. zjazde strany boľševické vedenie KSČ.

3. V období rokov 1929—1934 bez ohľadu na to, či časopis DAV vychádzal pravidelne alebo s prestávkami, práca davistov sa rozvíja na zrelú politickú činnosť revolucionárov, zmyslom ich úsilia je pomôcť revolúcii.

4. Roky 1935—1945 sú obdobím, keď síce časopis DAV prestal vychádzať, ale činnosť davistov neutíchla. V iných podmienkach ich úsilie sa sústredilo na boj proti fašizmu a za vybudovanie nových pomeroch v novej Československej republike.

Na ceste k marxizmu-leninizmu

Keď Eduard Urx r. 1934 hodnotil desaťročnú činnosť DAVu a davistov, mohol s plným vedomím zodpovednosti napísať: „Ako aktívum môžeme zapísať i fakt, že sme si — hoci spočiatku väčšinou literáti — vedeli všimnúť marxisticky všetky odbory spoločenského života, teda nielen literatúru a kultúru, ale aj filozofiu, politiku a ekonómiu. Ba čo viac, že sme vedeli často prechádzať na základe toho i k akcii, že sme robili kampane politické i kultúrne, ako to vyža-

dovala potreba revolučného hnutia v slovenskom i medzinárodnom meradle...“ (4)

V čom spočívala revolučnosť a pokrokovosť davistov? Znamenala nekompromisne ísť za svojimi pravdami — novými pravdami. Pre davistov sa pravda „vyvíja, jej merítkom sme my, buď ako jednotlivci, či ako celok. Hodnotenie je ale vždy subjektívne. Mladí nemávajú abstraktných a strnulých právd, ale len takých, ktoré vnútorne prežili a precítili. Toto subjektívne, ale práve preto závažné chápanie pravdy nás robí citlivými voči sociálnym otázkam, ktoré dnes burcujú svetom a naliehajú na svoje riešenie. Kto ich nevidí a nesnaží sa spolupôsobiť na ich správnom riešení, nie je pokrokovým...“ (5)

Slovenskú mládež študujúcu v Prahe obklopovali na Slovensku malomeštiacke a dedinské pomery so všetkými dôsledkami, čo malo pre jej ďalší životný a svetonáhľadový vývin nepriaznivé dôsledky. Mládež zámerne vedená tak, aby nedôverovala ničomu novému a pokrokovému, a najmä v odpore proti novým socialistickým ideám a robotníckemu hnutiu, bola vychovávaná tak, aby sa pozerala na skutočnosť ako na idylu. Mládež nevidela a nehľadala protirečenia. Nedokázala a nevedela vyvodiť z danej situácie závery. Mnoho ráz videla biedu slovenského ľudu, ale nehľadala ani nepoznala jej príčiny. Skutočne iba niekoľkí najuvedomelejší videli bezvýchodiskovú situáciu, ale zatiaľ sa nedostávali ďalej, iba ju konštatovali. „Je mi ako vtáku v klietke — písal Jozef Tomášik-Dumin Andrejovi Siráckemu. — Chcem otrockým hlasom cez železné mreže kričať — že slobody, opravdovej, človeka dôstojnej slobody si žiadam... Chcem sa kriticky prísny okom pozeráť na húževnatú skutočnosť... Pomery sú... nepokročilé... Je mŕtvo. Študentstvo je učičkané. Všetok ruch mládeže chcú udusiť politickí pohlavári.“ (6) Vtedajšiu „idyllickú“ skutočnosť spoločenského života na Slovensku hodnotil ďalší prenikavejší pozorovateľ z radov študentov takto: „... na národných slávnostiach v Martine... nuda, ktorá viala z křčovitých záchvevov naivného nacionalizmu, nevedela ma zohriať žiadnym spôsobom... stínných obrazov bolo tým viac. Nadutosť novopečenej plutokracie... jej pohŕdanie a nevšímavosť... rečičky prekypujúce o národe a známych abstrakciách. A nikde si nevidel halenu, tvrdé ruky robotníka, malého človeka... Tradícia so všetkými nedostatkami a úbohosťou, so svojím vrásčitým obličajom a bezzubými ďasnami, cez ktoré sa jej prešmykovali slová piesní, dokumentovali markantne celé počínanie. Ideológia malomešťana.“ (7)

V porovnaní s českými pokrokovými študentmi slovenskí študenti si prišli do Prahy na štúdiá všetky prvky starej výchovy a slovenského prostredia. Títo študenti najľahšie vnímali, a preto si aj mohli plnšie uvedomiť nielen špecifickosť slovenskej skutočnosti v protiklade k českej, ale mohli si uvedomiť aj to, čo môžu znamenať práve oni ako nová inteligencia v slovenských povojnových pomeroch. Vládna politika živila ich ilúziu sľubmi, že česká inteligencia je na Slovensku dočasne, iba dotiaľ, kým nenastúpi súca a vyškolená slovenská inteligencia. Ľudácka politika chcela získať všetky miesta okamžite pre seba. Tak vyrastal slovenský inteligent, presvedčený o svojom výnimočnom postavení, v protiklade k záujmom robotníckej triedy a roľníctva.

A tak špecifikum politického života na Slovensku sa odrazilo aj na mentalite a politickej orientácii slovenskej inteligencie. Málo početná slovenská inteligencia žila odtrhnuto od nových ideí. Ohlas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v radoch slovenskej inteligencie bol pomerne malý, aj to skôr v negatívnom zmysle. Slovenskú inteligenciu nič nevedelo mimoriadne nadchnúť a vyburcovať z pomero, v ktorých si pokojne žila a nezúčastňovala sa, tak ako v susedných českých krajinách, práce v robotníckom hnutí. Výnimku tvorila iba časť slovenskej inteligencie, ktorá do istej miery okrem národnej slobody požadovala i sociálne oslobodenie. Strach zo straty práve vydobytej národnej slobody u tej časti slovenskej inteligencie, ktorá vo vydobytej národnej slobode videla vyvrcholenie svojich úsílí, spôsobil zásadný protest proti novým socialistickým myšlienkam a novej socialistickej spoločnosti. Príčiny takejto situácie možno odvodiť z vtedajšieho politického ovzdušia a z charakteru vtedajšej inteligencie. Neaktívnosť inteligencie mala svoje korene nielen v samej výchove a v úsilí získať lepšiu existenciu, ktorú jej mohol poskytnúť vládny aparát. Okrem ďalších činiteľov pôsobil tu vážny nedostatok prevzatý z praxe sociálnodemokratickej strany niektorými predstaviteľmi komunistickej strany, že sa inteligencia v robotníckom hnutí nedoceňovala. Na druhej strane však možno uviesť skutočnosť, že práve hnutie DAVu (teda hnutie slovenskej a českej pokrokovej inteligencie) tvorilo organickú súčasť strany a bez jej pomoci by zrejme nebolo existovalo. Zbližovanie s robotníckym hnutím a KSČ hatilo aj nesprávne ponímanie a presadzovanie nacionálneho nihilizmu, buržoázneho pohľadu na jednotný československý národ na jednej strane a sústreďovanie sa na robotnícke požiadavky a na hlásanie internacionalizmu a skorý nástup svetovej socialistickej revolúcie na druhej strane. To, pravda, nebránilo leninskému poňatiu národnostnej problematiky, ale práve naopak, ako to výstižne dokazujú state českých komunistov uverejnené v DAVE.

Slovenskí študenti prichádzajúci do Prahy stretávali sa s nebývalým ideologickým ruchom v porovnaní s domácimi pomermi, ktoré v nich zanechali pocit malosti a obmedzenosti. Slovenskému študentstvu bolo bližšie myšlienkovovo rozvinutejšie české prostredie, než zaostalé slovenské prostredie, ktoré ich neuspokojovalo. V českom prostredí nachádzali presnejšie meradlá na posudzovanie spoločenských javov.

O tom svedčí napríklad aj výzva k 1. máju 1922, vydaná Medzinárodným výborom socialistickeho študentstva, v ktorej sa písalo: „Proletariát volá po jednotnom fronte! Nechceme zaostať za robotníkmi. Odstránime národnú zaujatosť, postavíme sa proti útokom reakcionárskych živlov na vysokých školách, chceme ukazovať proletárskemu študentstvu, ktoré doteraz nie je triedne uvedomelé, cestu k bratom.“ V tomto zmysle príznačným sa zdá byť článok Jána Poničana *Slováci a internacionalizmus* (8), ktorý sa končí plamennou úfnosťou a víziou: „Budúcnosť? Veriť sa v ňu musí! Úfajme sa, že prekypovanie nadšenia českého proletárskeho dorastu, ich odbojný optimizmus nájde ozveny aj v srdciach slovenskej proletárskej mládeže!“

Poničanov článok sa stal bezprostredným podnetom pre združenie niekoľ-

kých ľavicovo orientovaných slovenských študentov, ktorí ešte v tom istom roku (1922) v lete až jeseni založili Voľné združenie študentov-socialistov zo Slovenska s programom študovať marxizmus a prispievať k triednemu uvedomeniu slovenského ľudu. Je vôbec charakteristické (ako na to poukázal už Andrej Sirácky), že mladá socialistická generácia zvýraznila aj v názve svoje internacionálne myslenie a nepomenovala svoje združenie ako Voľné združenie slovenských socialistických študentov, ale ako združenie študentov-socialistov zo Slovenska. (9)

Podľa vytýčeného programu členovia Voľného združenia začali študovať dostupnú marxistickú literatúru, nadchýnali sa sovietskym Ruskom, diskutovali o rôznych problémoch, ktoré im nadhadzovala doba a ktoré vyrastali pred nimi v takej miere, v akej začali poznávať a odkrývať nepravosti spoločenského zriadenia, v akej miere sa zväčšovali ich poznatky z marxizmu-leninizmu a tým aj ich uvedomelosť. Nemožno strácať zo zreteľa, že sa stávali kritickejšími, videli skôr a výraznejšie protirečenia i diferenciálny proces v spoločnosti než iní. Študujú *Manifest komunistickej strany*, ktorý sa stáva ich krédom i manifestom, čítajú *Štát a revolúciu* a zapálení za ideu komunizmu cez prázdniny pokračujú v začatej práci. Svedčí o tom napríklad aj tento záver z listu J. Tomášika-Dumína Andrejovi Siráckemu: „Zbieram pre náš nový program látku. Všetko sa dá urobiť u nás, čo je trucové. Celá mládež bude socialistická. Socializmus je u nás nóvum. Socializmus je náš život, naše všetko! Opríme nielen seba samých, ale aj našich súdruhov študentov o nový, mohutný stĺp — o víťazné myšlienky komunizmu.“ (6)

Andrej Sirácky vo svojej odpovedi uvádza: „Mládeži gymnaziálnej držím prednášky a môžem... povedať, že mládež sa tu silne prebúdzá... Prednášal som o „novom umení“, o „neudržateľnom stave dnešného života“ atď... Tu mi už trochu aj prihára... Som presvedčený, že len silou, mocou a rýchle môže proletariát zvrhnúť zo svojho tela pažravú hyenu, a v tomto smere aj účinkujem. Evolúcia je len prázdne slovo...“ (10)

Členovia Voľného združenia po svojom príchode do Prahy po prázdninách r. 1922 začali rozvíjať značnú aktivitu. Získavali vplyv a popularitu, ktorá sa ďalej prehlbovala. Boli prvými propagátormi socialistických myšlienok na rozmanitých fórach pražského verejného života vôbec a slovenského osobitne: v pražskom akademickom spolku Detvan, vo Zväze slovenského študentstva a v jeho orgáne Mladé Slovensko a inde. Išlo zväčša o mladých ľudí s literárnymi ambíciami, ktorí síce nie bez boja a bojových hlasovaní, ale bez mocenských prostriedkov získavali vedúce miesta v študentských tribúnach jednoducho tým, že boli aktívni a mali čo povedať. (11)

Nepochybným úspechom členov Voľného združenia bolo, že prenikali do časopisu Mladé Slovensko až do času, keď sa Ján Poničan musel vzdať funkcie redaktora pre svoje komunistické zmýšľanie. V rôznych príspevkoch uverejnených v šiestich číslach formulovali svoje náhľady, ktoré vzbudili na zaostalom Slovensku pohoršenie a rozruch, že medzi slovenskou mládežou sa šíri komunizmus. Na stránkach časopisu Mladé Slovensko sa formulujú princípy socia-

listickej literatúry na Slovensku, uverejňujú sa útočné polemiky. Skutočnosť, že do popredia sa dostávajú nové mladé hlasy hlásajúce priekopnícke myšlienky a zdravú kritiku, nie je náhodná. Podobne ako v Čechách, nová generácia odmieta staré konvencie. Odvážne formuluje svoje túžby po obrodení spoločenských vzťahov. Keďže najúplnejšie vyjadrila pokrokové pocity a úsilia svojej generácie, nadobudla spoločenskú vážnosť.

„Bolševické“ Mladé Slovensko bezohľadne búralo „posvätné modly“ a sväté predstavy o starom meštiackom živote. Nielenže sa im vysmievalo a rúcalo ich, ale vyznávalo horúcu lásku revolučným ideám a robotníckemu hnutiu. Symbolom sa stala červená farba. Uplatňovali sa zásady proletárskej literatúry. Literárna revue prekypovala protitradicionalistickou a protimeštiackou vzbúrou. Poničan provokuje, kacírsky „sa rúha“. Píše, že „umelci, a to najmä literáti: spisovatelia, básnici postavili sa akoby na štít, ktorý však býval dosť nízky na to, aby ich tí tam dolu za bohov nepovažovali...“ Na inom mieste napísal: „Je to... proletárske umenie, sociálne umenie, umenie triedne. A hlavne najdôležitejšia vetva umenia: literatúra — chce byť proletárskou, chce byť triednou. Úlohou dnešného umenia je vychovať proletariát za hrdinu ľudského pokroku, ľudskej budúcnosti... Umenie... rozhodlo: pripojilo sa k proletariátu...“ (12)

Ján Poničan odmietajúc štúrovskú a hlasistickú tradíciu ako vývinom prekonanú (čo neskôr davisti korigovali príklonom k pokrokovým tradíciám minulosti), nadväzuje na socializmom ako najmodernejším myšlienkovým prúdom. Hlása „triedne upovedomenie“. Týmto vyznaním bol formulovaný aj program celej skupiny. Vladimír Clementis v tomto zmysle napísal: „Tradícia a hlavne domáca je operadlom pre slabých, lebo by sa bez nej rozpadli, ale pritom pre životaschopných, s ktorým sa musia čím skôr vyrovnáť. Načo sa stále obzerať do minulosti? To, čo je pozitívneho a trvalého na práci predchádzajúcich generácií, je východiskom mladých, je im tézou, proti ktorej stavajú svoju antitézu i bez prízvukovania »uvedomelého naverovania« a »vychádzania z historickej pôdy«, ktoré obyčajne slúžia na zakrývanie vlastnej slabosti a vedú k stálemu opakovaniu chýb a zaostávaniu.“ (5) Mladí protitradicionalisticky zameraní, ľavoorientovaní študenti ešte nepochopili, že marxistické učenie vyberá z kultúrneho odkazu minulosti to najlepšie a obohacuje sa tým.

V Prahe navštevovali prednášky a verejné prejavy profesora Zdeňka Nejedlého, sledovali jeho polemiky s profesorom Rádlom, zúčastňovali sa na práci komunistických študentských skupín, organizovali svoje vlastné diskusné zhromaždenia. Na týchto schôdzach sa najčastejšie hovorilo o marxistickom učení, o robotníckom hnutí, čítali sa Leninove práce, články z časopisov, predovšetkým z časopisu VAR, diskutovalo sa o úlohe inteligencie v revolučnom hnutí a vôbec o jej úlohe v spoločnosti.

Členovia Voľného združenia si uvedomovali, že „... socializmus je dnes otázkou najaktuálnejšou, lebo najpotrebnejšou... naša doba: doba sociálneho umenia, doba literatúry triednej...“ (12) Avšak už v tom istom roku Vladimír Clementis si uvedomuje, že nielen literatúra, ale „... hospodárske otázky sú keď nie jedinou, predsa len najdôležitejšou zložkou ľudských dejín, riešenie vý-

robných pomerov stojí dnes v popredí všetkých problémov. V praxi je to spor kapitálu a práce. My sme sa postavili na stranu práce..." A Daniel Okáli v liste Andrejovi Siráckemu píše: „Komunisti vzrástli na úkor soc. demokratov, ktorí... so svojim patriotizmom dopracovali.“

Potom už bolo zákonité, že po známom odchode ľavoorientovaných študentov z akademického spolku Detvan členovia Voľného združenia, ktorí vyhlasovali, že „proletariát je na vzostupnej ceste k pravej ľudskosti“ a že „socializmus stojí dnes v strede sveta..." (13), svetonáhľadove vyrástli natoľko, že mohli ďalej niesť pochodeň svojich myšlienok ako odhodlaní komunistickí propagátori a agitátori, uvedomeli bojovníci za vec robotníckej triedy.

Mnohí odporcovia si spočiatku mysleli, že ide iba o nejaké mladické vybočenie z bežných starootcovských koľají. Čoskoro sa však presvedčili, že opak je pravdou. Nešlo o rojčenie ani o nezdravé sebavedomie, ale o cieľavedomú generačnú skupinu, ktorá svojím svetonáhľadom vysoko predstihla vtedajšiu úroveň slovenského myšlienkového prúdenia.

Zápas o dialektiku. Hľadanie filozofických i metodologických východísk a riešení v marxizme-leninizme

Skupina DAV pri svojom vzniku protestovala v prvom čísle svojho časopisu proti „poriadku triedneho útlaku a vykorisťovania“, proti „starootcovským tradíciám“, ale súčasne vzniesla aj obžalobu proti slovenskej inteligencii, pretože táto inteligencia „dosiaľ sfa poddajná slúžka vstupuje v služby kapitálu. Mátie mysle davov heslami otrokáorskými. Toto kričime do uší a svedomia študujúcej mládeže. Z veľkej časti vychádza z chalúp pracujúcich a za kus chleba zrádza záujmy vlastných otcov a matiek. Nečakáme porozumenie našich starších inteligentov. Neľakáme sa neznámych dejov budúca“. (14) Davisti na prvej strane DAVu z r. 1924 v *Štvavej reči z roku 1917* slovami Daniela Okáliho vyzývajú „bedárov z chalúp, podkroví a podzemných dier“, aby povstali a „zavesili slnce nových storočí“. Vyzývajú aj mladú slovenskú inteligenciu, aby sa postavila „do línie vývoja“, aby si volila „medzi radostnou prácou pre novú spoločnosť a medzi službičkovaním buržoázii, ktorá je síce ochotná hodiť... niečo z výhod, ktoré používa, a zavesiť... peknú etiketu na krk, ale ktorá nie je už schopná zažiť vašu tvorbu, ani dať jej možnosť rozvinutia“. (15)

Mladí inteligenti hlásiaci sa k ideám komunistickej strany podujali sa prebojovať princípy nového myslenia, nových náhľadov na literatúru a umenie, nových ľudských vzťahov a nových vzťahov v ekonomike. Ich relatívna samostatnosť vyplývala z relatívnej samostatnosti teórie vo vzťahu k praxi a politické dianie v komunistickom hnutí im prinášalo zdravé podnety. Ďalší spoločenský význam mladej inteligencie závisel od miery zbližovania sa s revolučným hnutím.

Davisti nielenže sa zúčastňovali na politicko-ideologických bojoch v mene idey revolúcie a triedneho boja, ale rozvíjajúc historicko-materialistickú problematiku vo svojich odborných i populárnych prácach na stránkach DAVu i ďal-

šej, predovšetkým stránickej tlače, dokumentovali svoju oddanosť ideám marxizmu-leninizmu. Veď už napríklad hneď v prvom čísle 1. ročníka redakcia DAVu uverejňuje článok s výstižným názvom *Pamflet. Zápas o davy na Slovensku*. Mladí davisti sa pozerali bystrými očami na poprevratový slovenský politický život. V článku konštatujú, že politické rozvrstvenie na Slovensku sa uskutočňuje od prevratových čias na triednom základe, či už je táto triedna povaha dôležitým a uznávaným (socialisti a živnostníci), alebo zastieraným momentom (agrárna strana), alebo konečne i popieraným a nenávideným prvkom (národnodemokratická a národná strana). Konečne prichádzajú do úvahy politické prúdy, ktoré chcú zjednocovať na podklade predpotopných náboženských zásad (klerikáli), alebo je to politický zápas národnostných menšín, pri ktorých riešenie národnostných otázok znamená čiastočne aj hospodárske a kultúrne riešenie. Takýto politický život sa musel javiť davistom ako chaotický. A hlavná príčina tejto chaotickosti? Bola to politická nevypselosť.

Davisti si určujú jasné východisko z tejto situácie hneď na začiatku svojej činnosti. DAV vtedy vyjadril v spomínanom článku súčasne presvedčenie, že vývinový proces, ktorý musí priniesť zvrat doterajšieho hospodárskeho a sociálneho poriadku, získava na intenzite úmerne s každou uplynulou hodinou. „... i keď nie sú tu dané možnosti urýchliť rozumove túto evolúciu a zrevolucionizovanie nás, napriek tomu je potrebné *zradikalizovanie mysli*, názorovo-politické vyhranenie v zmysle leninizmu“. (16)

Davisti si tu postavili už plán i cieľ svojej ďalšej činnosti: Zúčastniť sa na spoločenskom revolučnom pohybe za novú spoločnosť v mene leninizmu. Uverejňujú Stalinov citát: „Leninizmus je marxizmus epochy imperializmu a proletárskej revolúcie. Leninizmus je teóriou a taktikou proletárskej revolúcie všeobecne, teóriou a taktikou proletárskej diktatúry osobitne.“

Problémy revolúcie, triedneho boja a diktatúry proletariátu boli kľúčovými problémami, ktoré davistov zaujali, ku ktorým sa vyjadrovali a ktoré teoreticky propagovali a obraňovali.

Zdôrazňujúc nevyhnutnosť socialistickej revolúcie, pre davistov bolo prvoradé práve to, že revolučné „myslenie a konanie proletariátu sa môže prehĺbiť najmä na tej otázke, za zmenu ktorej je revolučné konanie proletariátu namierené. A touto otázkou je v našom prípade kapitalistický svet! My, trieda proletariátu, musíme (a tu nie je prípustná žiadna pochybnosť!) pracovať a myslieť na zničenie kapitalistického sveta!“ (17). Toto bola hlavná otázka a tendencia činnosti davistov.

Davisti si brali za vzor sovietskych súdruhov, ktorí už uskutočnili sociálny prevrat a dokázali, že kapitalizmus možno poraziť. V DAVE uverejňovali o tejto problematike články, ktoré vyzdvihovali sovietske hrdinstvo. (18) Teodor Balk v štyroch pokračovaniach článku *Prvé tri mesiace dvoch revolúcií* veľmi účinným spôsobom porovnával dve revolúcie, Hitlerov prevrat a Veľkú socialistickú októbrovú revolúciu. (19) Veľmi cenným príspevkom sa ukázal Leninov článok *Etapy a podmienky boľševickej revolúcie* (20) i ďalší Leninov článok *Za akú demokraciu*. (21)

Ak ústrednou otázkou marxistickej revolučnej teórie bola otázka triedneho boja proletariátu, je len samozrejmé, že tento revolučný prvok musel byť obsiahnutý aj v nejakom metodologickom princípe, ktorý sa stal základným určovateľom ďalšieho teoretického i praktického riešenia. Týmto základným určovateľom mohla byť jedine marxistická dialektická metóda, ktorá nevyhnutne obsahovala marxisticko-leninské dialektické učenie o jednote a boji protikladov a samozrejme, učenie o prechode kvantitatívnych zmien do zmien kvalitatívnych. Bez takéhoto riešenia by sa problém triedneho boja nemohol uskutočniť, pretože by stál na celkom iných kritériách. A keďže v danej charakteristike robotníckej triedy vidíme odraz vývinových revolučných tendencií a perspektív spoločenského procesu, svetonáhľadom, metódou a teóriou tejto triedy môže byť práve učenie, ktoré tento proces dokonale vyjadruje. Týmto učením je marxisticko-leninská filozofia.

Marxisticko-leninská filozofia bola schopná na základe svojej vedeckosti a straníckej objektívnosti riešiť teoretické, ale predovšetkým (pretože boli v konečnom dôsledku najdôležitejšie v revolučnom procese) praktické problémy. Osvojenie zásad marxisticko-leninskej filozofie sa stalo podmienkou uskutočňovania i dovŕšenia procesu boľševizácie. Bola to veľmi naliehavá otázka, z hľadiska revolučných plánov robotníckej triedy a Komunistickej strany Československa nadovšetko potrebná. Veď strana sa chcela zbaviť nerevolučných a protirevolučných síl, a tak sa pripraviť na splnenie svojej hlavnej úlohy.

K ujasneniu situácie a otázok, ktoré čakali na riešenie, podstatne prispel článok Ladislava Szántóa *Proti politicko-ekonomickej jednostrannosti v teoretickom boji s revizionizmom*, uverejnený r. 1931. Szántó podčiarkol neúprosnosť v boji proti reformizmu v hospodárskej i politickej oblasti. Zdôrazňoval v uvedenom článku, že reformizmus, ktorý sa snažil rozštiepiť rady robotníckej triedy, treba postihovať ako celok, čo znamenalo rešpektovať nielen základnú ekonomickú a politickú stránku, ale aj stránku svetonázorovú.

Očistu pomerov v komunistickej strane a prinavrátenie princípov marxizmu-leninizmu do práce v strane požaduje Szántóov článok *Materialistická dialektika a kríza strany* (22), ktorý vyjadruje v závere aj charakter úsilia davistov. Davisti stáli na platforme princípov marxizmu-leninizmu aj v časoch, keď iní opúšťali tieto princípy i komunistickú stranu. Svedčí o tom aj ich stanovisko k Vyhláseniu siedmich českých komunistických spisovateľov, uverejnené v dňoch 26. a 27. marca 1929. Vtedy davisti jasne napísali: „Nebolo nám možné neodsúdiť krok siedmich českých literátov, súdruhov a zväčša i učiteľov a priateľov, ktorí v dobe pre proletariát nanajvýš kritickej stratili rovnováhu a pridali sa k frontu, ktorý stojí v ceste revolučnému vývoju.“ (23)

Uplatňovaním marxisticko-leninských revolučných princípov sa vyznačujú aj práce Eduarda Urxa, Vladimíra Clementisa, Ladislava Novomeského a ďalších davistov. Eduard Urx mnoho ráz zdôrazňoval a upozorňoval na nebezpečenstvo oportunizmu a revizionizmu. „...nikdy nesmieme zabúdať na najcharakteristickejšiu črtu dnešného oportunizmu, na všetkých úsekoch: na jeho nerozhodnosť, nejasnosť a uhýbavosť. Je v povahe oportunistu, že uhýba vždy,

keď sa stavajú určité a nezmeniteľné otázky, že hľadá vždy nejakú medzilíniu, krúti sa ako had medzi dvoma vzájomne sa vylučujúcimi stanoviskami, snaží sa »súhlasiť« s oboma stanoviskami, redukuje svoje diferencie na opravy, na pochyby, na dobre myslené a nevinné priania.“ (24)

Davisti sú jednoznačne za boľševizáciu v strane, odhaľujú oportunizmus dovtedajšieho stranického vedenia, jeho neschopnosť vidieť príčiny krízy. Davisti zdôrazňujú, ako to jasne vyjadril aj Eduard Urx v článku *Od oportunizmu k fašizmu*, že tento boj proti oportunizmu vyžaduje zomknutie všetkých skutočných boľševických síl strany, vyžaduje od každého boľševika maximum rozhodnosti a maximum boľševizmu.

Oportunizmus vtedajšieho vedenia strany spočíval v tom, že vedenie zvažovalo „zodpovednosť za zlyhanie strany na stranu ako celok“. Davisti zdôrazňovali, že takéto zmýšľanie nie je správne. Szántó napísal: „... takéto chápanie subjektivity nie je vôbec marxisticko-leninské, ba priamo protimarxisticko-leninské!“ Dokazoval, že komunistická strana *nie je a nesmie byť pasívnym* výtvarom kapitalistických pomerov, ako ju chápe a akou ju na základe tohto svojho chápania urobilo terajšie oportunistické vedenie, ale že komunistická strana *musí byť* (a vo svojom *svetovohistorickom meradle* aj je!) *aktívnym* útvarom, na ktorý síce pôsobia zmeny objektívneho prostredia, ktorým sa musí stále prispôbovať, avšak *aktívne prispôsobovať, t. j. prekonávať ich*. „To znamená, že strana musí na ne spätne reagovať aj s náležitou reakciou v sebe samej — tak, aby tým pripravovala vývoj udalostí pre sociálnu revolúciu, t. j. pre riešenie svojej najbližšej hlavnej úlohy *v kladnom smere!*“

Davisti a osobitne Szántó vo svojom článku nemohli odbaviť nadhodený problém jednoduchým poukázaním na chyby. Szántó vychádza síce z chýb, ale ďalej si všima širšiu skutočnosť, práve to, prečo bolo dovtedajšie vedenie komunistickej strany neschopné správne zhodnotiť udalosti a určiť správnu líniu strany. Szántó sa pýta, prečo toto vedenie nebolo marxisticko-leninské? V čom tkvela nemarxistická a neleninská línia, z čoho vyplývala oportunistická zaťaženosť? V čom je teda sila marxizmu-leninizmu, ktorá sa pre proletariát a jeho ciele nedá ničím nahradiť? „Myslíme — píše Szántó — že na túto otázku môžeme dnes odôvodnene odpovedať takto: *marxizmus-leninizmus je vedeckým svetonáhľadom, nadobúdaným a praktikovaným jedine a výlučne vedomou, materialistickodialektickou metódou*, zatiaľ čo meštiactvo sa javí v ideológii v tom, že je to tiež vedecký svetonáhľad, nadobúdaný a do praxe uvádzaný v najlepšom prípade *s vedomou mechanistickomaterialistickou metódou*. Prvej metóde zodpovie *v subjekte materialistickodialektická forma myslenia* (vnímania, usudzovania, súdenia a odvodzovania, dialektická logika), ktorá je adekvátna forme objektívne jestvujúceho sveta; mechanistickej metóde, odpovedá v subjekte *formálno-logická forma myslenia*.“ (22)

Marxistická dialektická metóda bola mocnou zbraňou, ktorú Szántó mnoho ráz odporúčal používať nielen v prírodných vedách, ale predovšetkým v spoločenských vedách. Davisti sa snažili ovládnuť dialektickú metódu a používať ju ako návod pre prax. Ako davisti chápali použitie dialektickej metódy, o tom

svedčí mnoho príkladov z ich praktickej činnosti aj z ich teoreticko-publicistickej či literárnotvorivej a kritickej práce.

Ako napríklad chápal Szántó použitie dialektickej metódy pri opise spoločenského procesu? Keď si kládol otázku, v čom je pokrok teoretickej činnosti davistu Eugena Klingerera, odpovedal nepriamo aj na tento problém: „Hlavne v metóde tejto činnosti. Pokiaľ totiž dosiaľ bolo u mnohých súdruhov, aj je zvykom domnievať sa, že marxleninskej metóde poznávania je zadostučinené tým, že sa postavíme na proletársko-triedne stanovisko a odtiaľ *nazerajúcim* spôsobom »objektívne« opisujeme *domnele* absolútne objektívne zákonitosti prírody a spoločenstva, a keď sme ich takto poznali, potom vyvodzujeme z nich svoje *triedne* subjektívne závery, dotiaľ na tejto práci je jasne vidieť snahu prekonať tento nemarxleninský objektivizmus a nahradiť ho skutočne marxleninským objektivizmom. Súruh Klinger sa tu neuspokojuje s opisovaním nevyhnutností daného historického procesu, čo možno najobjektívnejším zistením radu faktov a nevyhnutných historických tendencií, tak ako sa ony odrážajú v »nepredpojatom« mozgu každého človeka, ktorý sa len postaví na vulgárne chápané triedne stanovisko proletariátu a odtiaľ *nazerá* na svet, aby potom odvodzoval z tohto vysvetlenia svoje závery pre ľudské jednanie. Nie. S. Klinger prekonáva túto, za marxleninskú metódu vydávanú odrodu *meštiackeho* objektivizmu, nakoľko sa on pri analýze hitlerizmu a jeho vývojových tendencií neobmedzuje na vykázanie nevyhnutností procesu..., ale tiež vysvetľuje, menovite aká spoločensko-ekonomická formácia dáva obsah tomuto procesu, *menovite aká trieda určuje* túto nevyhnutnosť (Lenin). A robí to nie ako *nazerajúci* a zo svojich názorov praktické a domnelé triedne závery vyvodzujúci proletár, ale ako taký, ktorý vidí, cíti a chápe ten tlak, pohyb a tendenciu, do ktorej sa dostáva v dôsledku činnosti vládnucej triedy trieda proletariátu, a týmto uvedomením sa snaží urobiť z proletariátu vedomú zložku dialektiky kapitalistickej sociálnej matérie, víťazného nepriateľa fašizmu.“ (25)

A tak davistom a najmä Szántóvi sa nemôže javiť ako správna ani metóda použitá Plechanovom. V článku *Základné otázky Plechanovovho učenia*, ktorý vyšiel ako recenzia a kritika českého prekladu diela G. Plechanova *Základné otázky marxizmu* (26), hodnotí metódu použitú Plechanovom ako zlú, pretože „táto metóda stojí oveľa bližšie k objektivizmu buržoáznej vedy než k marxizmu. A práve preto je plechanovovský výklad historického procesu do značnej miery *prijateľný* pre *buržoáziu* vtedy, keď leninský výklad je pre ňu *absolútne neprijateľný!*“ „V plechanovskom pojatí historického materializmu niet vôbec miesta a úlohy pre *triedy* ako pre subjekty spoločenského diania a niet ani miesta pre *štát* ako pre nástroj triedneho útľaku a triedneho boja! Ba niet v ňom miesta a úlohy ani pre triedny boj, ktorý je podľa Lenina nielen formou a metódou spoločenskej praxe proletariátu, ale aj *vodítkom* sociálneho skúmania, a teda má aj nepostrádateľný noetický význam, nakoľko *jedine vedomé* stavenie sa na stanovisko *revolučne bojujúcej* proletárskej triedy môže nás uschopniť k tomu, aby sme *prekonali* meštiacko-triedny objektivizmus a subjek-

tivizmus proletársko-triednym objektivizmom a subjektivizmom, t. j. aby sme boli *skutočne* dialektickými materialistami.“

A tak v davistickom hnutí sa naplno uplatňuje myšlienka, že k novým problémom súčasnosti si treba vedieť nájsť taký vzťah, aký mal Lenin k otázkam svojej doby. (27) Obsiahlejším citovaním z prác davistov sme sa snažili ukázať, ako marxisticko-leninské učenie a marxisticko-leninská metodológia sa stali definitívnym základom životných postojov a istôt davistov a davistického hnutia.

Marxizmus-leninizmus — definitívny základ životných postojov a istôt davistov

Keď r. 1932 v prvom čísle časopisu Komunistická revue davista Ladislav Szántó uverejnil článok *Sme bojovnými dialektickými materialistami*, na začiatku uviedol Leninov výrok: „Keď v masách uzrieva nová a nevídaná skúsenosť bezprostredne revolučného zápasu, stáva sa boj za revolučný svetonáhľad, t. j. za revolučný marxizmus, heslom dňa.“ Práve v čase, keď sa ukazovala naliehavá potreba pozdvihnúť revolučnú prax na teoretickú úroveň, aby sa táto teória zmenila na revolučnú prax, bolo potrebné sa nad tým zamyslieť a snažiť sa pochopiť zmysel tak, ako ho chápal Lenin. Preto bolo treba hneď od začiatku teoretickej práce si uvedomiť, čo vlastne znamená teoretizovať *v marxistickom zmysle*, čo znamená mať revolučný svetonáhľad a ako ho získať. Je pravda, že odpovede na tieto zásadné otázky nemohli byť v nijakom prípade subjektívnym náhľadom, ale museli byť plodom ideového bohatstva, ktoré je uložené v dielach klasikov marxizmu-leninizmu. Davisti si tieto problémy uvedomili a snažili sa ich v rámci svojich možností aj riešiť.

Aj keď hnutie DAVu nespĺnilo celkom úlohy, ktoré si určilo, získať a vplývať na široké masy slovenského ľudu, predsa len malo dôležitý zástoj v uvedomovaní časti slovenskej inteligencie, študentstva, robotníctva a roľníctva. Hnutie DAVu aj tým, že postupne rozširovalo svoje rady o nových prívržencov, že k davistom prvej generácie pribudli nové mená druhej davistickej generácie, združilo vo svojich radoch najpokrokovejšiu mladú slovenskú generáciu. Davisti orientujúc sa na všetko najlepšie, čo vytvoril svetový civilizačný vývin, orientujúc sa na vplyvy českej a sovietskej civilizácie a inonárodných civilizácií, prekonávali domáce predsudky a naučili sa pozeráť cez prizmu marxisticko-leninského svetonáhľadu, ktorý ich bezpečne viedol cez úskalía buržoáznodemokratických pomerov.

Z marxisticko-leninskej literatúry čerpali cenné poučenia a návody, ako tieto poučenia aplikovať na československé podmienky. Preto mohli vyhlasovať, že ani „jedna... z Leninových vedeckých prác nezastarala, hoci od ich napísania uplynulo už hodne rokov... Veď... spisy zostanú navždy vzorným príkladom, ako treba metódou marxizmu študovať ekonomiku a spoločenské vzťahy určitej krajiny, aby sa našla správna taktika na uplatnenie tendencií a síl pokroku, socializmu“. (28)

Marxisticko-leninská teória, rozpracúvaná na české a slovenské podmienky, mala a musela prispievať k realizácii marxistického postulátu, že marxisticko-

leninské princípy a tézy sa musia stať materiálnou silou, že nemôže ísť len o vysvetľovanie, ale predovšetkým o premenu sveta v zmysle známej 11. tézy o Feuerbachovi: Filozofi svet len rôzne vysvetľovali, ide však o to, ako tento svet zmeniť.

Musíme uznať, že davisti v mnohých prípadoch urobili cenné filozofické zovšeobecnenia, aj keď sa zdá, že na to nemali priaznivé podmienky. Na Slovensku takmer neexistovala marxistická tradícia. Marxistickí teoretici boli v plnom zmysle slova ľuďmi praxe a teoretické otázky nimi propagované a rozpracúvané na české a slovenské podmienky vznikali prakticky mnoho ráz ako odozva na útoky nemarxistickej a protimarxistickej filozofie a ideológie. Davisti v rámci svojich možností sami tvorivo nadhadzovali a riešili mnohé problémy. Za takéhoto stavu marxisticko-leninským teoretikom a praktikom súčasne, ľudom, ktorí boli neprestajne v zhone a strehu, ustavične v boji s nemarxistickými a protimarxistickými koncepciami a tendenciami, nezostával vždy čas na širšie a hlbšie teoretické rozpracúvanie základných zásad a tiež marxisticko-leninskej filozofie a marxisticko-leninskej teórie vôbec, pričom pod takýmto teoretickým rozpracúvaním problémov a otázok myslíme len tvorivú aplikáciu problémov na dané podmienky.

Davisti sa snažili svojím podielom prispieť k rozvoju takej filozofie, ktorá by bola na výške súčasnosti, ktorá by vyjadrovala nové tendencie a rozvíjala sa primerane danému stavu vedy a experimentálnej techniky. Takouto filozofiou mohla byť a bola pre davistov jedine marxisticko-leninská filozofia, dialektický a historický materializmus. Dialektický materializmus istým spôsobom vlastne vyrastal z daného stavu vied (aj keď to práve v súvislosti so slovenskými pomermi a nerozvinutou vedeckou i technickou základňou Slovenska nie je podstatné konštatovanie). Vo vede sa už dávnejšie pociťovala potreba dialektického vyjadrenia. Aj keď takéto tendencie boli skôr živelné než otvorené a uvedomelé, predsa len dávali za pravdu dialektickému materializmu. Aj preto sa stal dialektický materializmus pre davistov jediným prijateľným filozofickým systémom.

Teoretická práca v oblasti marxisticko-leninskej filozofie sa nám teda javí ako otázka tvorivej aplikácie na spoločenské pomery Slovenska (pričom máme, samozrejme, tak ako davisti na mysli jednotu troch súčastí marxizmu-leninizmu). Zásluhou hnutia DAVu bolo, že vedelo použiť princípy marxisticko-leninského filozofického učenia dialekticky, adekvátne potrebám triedneho zápasu a proletariátu, pri riešení úloh, otázok a problémov, ktoré úzko súviseli s každodennými praktickými úlohami politického boja robotníckej triedy a jej predvoja — komunistickej strany.

Marxisticko-leninskú filozofiu musíme v tomto zmysle považovať aj za ideové vyvrcholenie revolučných snáh komunistickej strany v teórii i v praxi. Práve preto je nám jasné, že charakter a výsledky činnosti davistov nemohli zostať bez vplyvu na žiadnu oblasť — na dialektiku a gnozeológiu, na ekonomické, politické a sociálne, národnostné, kultúrne a umelecké problémy.

Marxisticko-leninské zásady, aplikované davistami na konkrétne, spo-

čensky aktuálne problémy, ukázali sa v praxi ako výsostne triedne, humanisticky odôvodnené a nanajvýš správne.

Výsostne angažovanou úlohou, ktorú si davisti vytýčili, bola nepochybne výchova k marxisticko-leninskému svetonáhľadu. Davisti vo svojom úsilí o teoretickú aplikáciu a propagáciu marxisticko-leninského učenia si zvolili nové formy a metódy politického pôsobenia na ľud. Začali systematicky agitovať a propagovať, prednášať na straníckych schôdzach a verejných manifestáciách, organizovali politickú prácu i štúdium marxisticko-leninskej literatúry a problémov, rozširovali komunistickú tlač a veľmi aktívne do nej písali, obhajovali ľud pred súdmi, prednášali apelácie. Boli činní všestranne a na miestach, kde to bolo najpotrebnejšie. Boli v prvej línii triedneho boja. Bojovali za revolučné východisko z vnútrostraníckej krízy a za skvalitnenie teoretickej práce vnútri KSČ. Využívajúc rôzne formy a metódy agitácie a propagácie, ostro vystupovali proti všetkým nespravodlivostiam buržoáznodemokratického zriadenia a svojvôli štátnych orgánov, vystupovali proti politickým prechmatom politických strán a skupín. Vystupovali proti svetovému nebezpečenstvu — proti fašizmu i jeho piätej kolóne v Československu.

Davisti vyznávali socialistický internacionalizmus, svoje zraky upínali k pokrokovým snahám českým, sovietskym i svetovým. Slovensku ukazovali cestu z malosti slovenských pomerov (V. Clementis), otvárali okná do sveta, hľadali syntézu Východu a Západu (L. Novomeský), objavovali pokrokovú kultúru i život v iných krajinách a propagovali pokrokovú slovenskú a českú kultúru.

Davisti prehodnotili slovenskú národnú tradíciu. V protipanskom odboji správne videli triedne zameranie slovenskej ľudovej kultúry. Ostro vystúpili proti úsiliu ľudákov prisvojiť si Štúra a štúrovské ideály, pretože v týchto pohyboch videli jadro slovenského revolučného dedičstva. Davisti objavili slovenský ľud nie v nedeľnom oblečení, ale v každodennom všednom dni. O tom svedčia jasne aj výsledky sociografických zázazdov davistov po Slovensku, ktoré boli uverejnené v DAVE vo forme reportáží a poznámok.

Zásluhou davistov sa podchytil slovenský kultúrny život a založil celý rad pokrokových kultúrnych organizácií, ktoré mali politický charakter. Ľavý front, Spolok socialistických akademikov, Blok inteligencie Slovenska, spolupráca so skupinami Sarló a U-Blok, Spoločnosť pre kultúrne a hospodárske styky so Sovietskym zväzom, Zväz priateľov ZSSR, vystúpenie davistov na Zjazde mladšej slovenskej generácie r. 1932, určovanie koncepcie Zjazdu slovenských spisovateľov r. 1936 — to všetko svedčí o sile a pribojnosti davistov a ich myšlienok. Davisti mali v slovenských spoločenských pomeroch dobrý zvuk pre svoju zásadovosť a pribojnosť, humanistický postoj, zmysel pre pravdu a kritickosť. Preto nemôže prevapíť, že postupne získavali na svoju stranu mladú pokrokovú inteligenciu združenú okolo časopisu Šíp a skupinu Ročník 1910 (R-10), tzv. druhú davistickú generáciu. Davisti boli veľmi hrdí na spoluprácu s dopisovateľmi z radov robotníkov a roľníkov, vážili si túto spoluprácu a usilovali sa o rozširovanie radov dopisovateľov DAVu priamo z radov proletariátu.

Davisti sa usilovali získať slovenskú inteligenciu. Čiastočne sa im to podarilo, ako to napríklad vidieť aj z niektorých odpovedí v rámci ankiet usporiadaných DAVom i z iných vyhlásení slovenskej inteligencie. Zbližovanie slovenskej inteligencie s davistickým hnutím posilňovalo humanistické tendencie a vytváralo zdravé predpoklady pre spoluprácu nielen v nastávajúcom protifašistickom boji, ale aj predpoklady pre zrastenie tejto inteligencie s novými pomermi v povojnovom usporiadaní Československej republiky. Nemožno nespomenúť vplyv davistov napríklad na svetonáhľadový postoj J. Gregora Tajovského, ktorý v známom liste adresovanom Umeleckej besede slovenskej poznamenáva, že nepotrebuje mentora vo veciach hodnotenia a radšej z UBS ako jej dovtedajší člen vystupuje. Nie je neznámy ani postoj a vypočúvanie E. B. Lukáča predstavenstvom evanjelickej cirkvi za vyjadrenie uverejnené v DAVE. A nakoniec i posledná báseň *Stretnutie*, v ktorej Martin Rázus zavrhuje tesne pred smrťou svoju minulosť a hlási sa k proletárskemu pôvodu, taktiež svedčí o tom, aký vplyv mali davisti na celý medzivojnový politický a kultúrny život na Slovensku.

Pre davistov bolo jasné, ako napísali r. 1932 V. Clementis a L. Novomeský: „Nemôže byť... pochybností o tom, že Slovensko, jeho Váho a Hronostroje, jeho hospodárske rajónovanie, oživenie jeho priemyslu a zvýšenie úrovne poľnohospodárstva nedá ani Nárus (29)..., ale jedine slovenský proletariát, robotník a roľník a pracujúci inteligent, budujúci plánovite socialistické Slovensko.“ (30)

Plán hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho povznesenia Slovenska, vyhlásený r. 1937 v Banskej Bystrici a plne uskutočnený v novej Československej socialistickej republike, možno považovať aj za dielo davistov, možno ho pokladať za uskutočnenie ich teoretických aplikácií leninských princípov.

Záver a poučenie

Význam davistického hnutia je veľký. Hnutie DAVu od dvadsiatych rokov vytváralo predpoklady nášho dnešného socialistického života, položilo základy novej sociálnej a národnej tradície a novými metódami výchovy i novým chápaním mnohých stránok života vychovalo časť príslušníkov robotníckej triedy, roľníctva a inteligencie pre nové životné nazeranie na javy sveta. Položilo základy pre správne rozvíjanie vedeckého marxisticko-leninského svetonáhľadu alebo aspoň pokrokového humanistického nazerania, ktoré sa kryštalizovalo v osudných časoch protifašistického zápasu.

Revolučné pokolenie medzivojnového obdobia, nadchnuté a zapálené mocne pôsobiacimi ideami Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, dovŕšilo svoje revolučné snahy v Slovenskom národnom povstaní a pripravilo pôdu pre uskutočnenie tých myšlienok, za ktoré bojovalo celý svoj plodný život.

A práve preto, že vedeli brániť čistotu marxizmu-leninizmu a bojovať za pravú podobu marxizmu-leninizmu v slovenskom i českom filozofickom, politickom a kultúrnom živote, zostanú davisti a hnutie DAVu pre nás príkladom i poučením.

1. SIRÁCKY, A.: Za svetlom života. Úvaha a články. Petrovec (Báčka) 1932.
2. LENIN, V. I.: Čo robiť? Bratislava 1962.
3. Potvrdzujúc pravdu leninskej tézy, že „novodobé socialistické uvedomenie môže vzniknúť len na základe hlbokého vedeckého poznania“ (Lenin, V. I.: Čo robiť? Bratislava 1962, s. 41), teoretický boj bol hlavnou zásluhou hnutia DAVu.
4. URX, E.: Desaf rokov DAVu. DAV, 8, č. 2.
5. CLEMENTIS, V.: Kapitoly o nás. Mladé Slovensko, 5, č. 3.
6. Z listu Jozefa Tomášika-Dumína Andrejovi Siráckemu z 25. 7. 1922; pozri Slovenské pohľady, 79, č. 8.
7. Z listu Daniela Okáliho Andrejovi Siráckemu z 25. 8. 1923; Slovenské pohľady, 79, č. 8, s. 38.
8. Var, 1, č. 11.
9. SIRÁCKY, A.: Revolučnosť a pokrokovosť davistov. Otázky marxistickej filozofie, 19, č. 6.
10. Z listu Andreja Siráckeho Jozefovi Tomášikovi-Dumínovi z 9. 8. 1922.
11. NOVOMESKÝ, L.: O Dave. Dějiny a současnost, 6, č. 5.
12. PONÍČAN, J.: Niečo o umení. Mladé Slovensko, 5, č. 3.
13. Z myšlienok Eduarda Urxa z r. 1924.
14. DAV, 1, č. 1.
15. Slovo skupiny, DAV, 2, č. 1.
16. Citovaná veta v origináli nie je presná. Na správne znenie vety ma upozornil D. Okáli.
17. SZÁNTÓ, L.: Proces vyhubenia ľudstva. Ročenka slovenskej chudoby, 1930.
18. DAV, 3, č. 8.
19. DAV, 6, č. 7—8, 9, 10, 11—12.
20. DAV, 5, č. 9—10.
21. DAV, 6, č. 5.
22. SZÁNTÓ, L.: Materialistická dialektika a kríza strany. Pravda, diskusná príloha, č. 12, 17. 1. 1929.
23. DAV, 3, č. 6; aj Tvorba, 1929, č. 15—16.
24. URX, E.: Od oportunizmu k fašizmu. Dělnický deník, 12, 26. 3. 1929, č. 72.
25. SZÁNTÓ, L.: Obohatenie marxisticko-leninskej ideologickej zbrojnice. DAV, 6, č. 7—8.
26. SZÁNTÓ, L.: Základné otázky Plechanovovho učenia. DAV, 5, č. 5, 6.
27. SOPKO, V.: Za bojujúci marxleninizmus. DAV, 8, č. 1. — Pseudonym V. SOPKO používal V. Clementis.
28. URX, E.: Teoretické základy boľševickej taktiky v meštiacko-demokratickej revolúcii. Tvorba, 12, 29. 10. 1937, č. 44.
29. Pod patronátom agrárnej strany založený Národohospodársky ústav Slovenska.
30. CLEMENTIS, V. — NOVOMESKÝ, L.: Od desiatich k piatim. DAV, 5, č. 2—3, marec 1932.

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ ПОЗИЦИЙ ДАВИСТОВ И ИХ ПУТЬ К ЛЕНИНИЗМУ

Александр Вилд

Предлагаемая статья освещает формирование исходных пунктов мировоззрения прибывающих в Прагу словацких студентов в период после первой мировой войны (1914—1918), которые осваивают социалистические идеи, читают доступные произведения классиков марксизма-ленинизма и принимают активное участие в прогрессивном революционном движении послевоенного времени. На основе обстоятельного изучения фактографического материала автор на фоне политической атмосферы в Чехословакии описывает мировоззренческое созревание словацкого студенческого движения, сосредоточивает свое внимание на идеологических аспектах раскола этого движения в обществе «Детван» и возникновения группы «Вольное товарищество студентов-социалистов Словакии», которые в 1924 году

создают группу «ДАВ». Молодые интеллигенты, сторонники идей марксизма-ленинизма, участвующие в работе коммунистической партии, в области теории и практики боролись за принципы нового мышления, за новые взгляды на литературу и искусство, за новые человеческие отношения и новые отношения в экономике. Относительная самостоятельность организованности этой группы вытекала из относительной самостоятельности теории по отношению к практике, политическое деяние коммунистического движения давало им здоровые стимулы. Ее дальнейшее общественное значение зависело от меры ее сближения с революционным движением пролетариата, с которым дависты связали свою политико-организационную, идейно-воспитательную и литературно-публицистическую деятельность. В этой деятельности они методологически руководствовались учением марксизма-ленинизма, применяли его выводы к чехословацким условиям, в которых вели борьбу за диалектику. Выводы давистов в философско-теоретической, политико-публицистической и литературно-критической областях, несмотря на их стремления к собственным творческим подходам и решениям, не отклоняются от марксистско-ленинских принципов. Они свидетельствуют о воинствующем характере давистов в теории и на практике, об их борьбе за чистоту учения марксизма-ленинизма, против ревизионизма и оппортунизма и различных проявлений буржуазной философии и науки. Они являются доказательством некомпромиссной коммунистической позиции давистов, которые с начала двадцатых годов нашего века играли в Чехословакии прогрессивную роль в разных областях общественной жизни.

ДIE BILDUNG DER WELTANSCHAULICHEN STELLUNG DER DAVISTEN UND IHR WEG ZUM LENINISMUS

Alexander Wild

Die vorliegende Studie ist der Klärung der weltanschaulichen Ausgangspositionen jener slowakischer Hochschüler gewidmet, die in den Jahren nach dem ersten Weltkrieg (1914—1918) nach Prag kamen, um da zu studieren. Sie behandelt die Bildung des sozialistischen Bewusstseins dieser Studenten, die sich mit allen Werken der Klassiker des Marxismus-Leninismus, die sie vorfinden, befassen und sich aktiv an der fortschrittlichen revolutionären Bewegung der Nachkriegszeit beteiligen. Auf Grund eines eingehenden Studiums des faktografischen Materials beschreibt der Verfasser auf dem Hintergrund der politischen Atmosphäre der Tschechoslowakei das weltanschauliche Reifen der slowakischen Studentenbewegung in Prag; Mit betont ideologischer Akzentuierung weist er auf die Spaltung dieser Bewegung in die Vereinigung „Detvan“ und die Gruppe „Freie Vereinigung sozialistischer Studenten“ aus der Slowakei hin, die dann 1924 die Gruppe des DAV gründeten. Diese jungen Intellektuellen, die sich zu den Ideen des Marxismus-Leninismus bekennen und aktiv in der kommunistischen Partei tätig sind, wollten auf dem Gebiet der Theorie und Praxis die Prinzipien eines neuen Denkens, neuer Anschauungen über Literatur und Kunst, neuer menschlicher Beziehungen und ökonomischer Verhältnisse durchsetzen. Die relative Selbstständigkeit ihrer Organisation war eine Folge der relativen Selbstständigkeit der Theorie im Verhältnis zur Praxis und die politische Aktivität der kommunistischen Bewegung gab ihnen gesunde Impulse. Ihre weitere gesellschaftliche Bedeutung war von dem Maße, in dem sie sich der revolutionären Bewegung des Proletariats näherten, abhängig, und zwar von jener revolutionären Bewegung, mit der sie ihre politisch-organisatorische, ideologisch-erzieherische und publizistisch-literarische Tätigkeit verknüpften. In dieser Tätigkeit richteten sie sich in methodologischer Hinsicht an der Lehre des Marxismus-Leninismus aus, seine Schlussfolgerungen wandten sie an die tschechoslowakischen Bedingungen an, in deren Rahmen sie ihren Kampf um die Dialektik ausfochten. Die Resultate, die die Davisten, ungeachtet ihrer Bemühungen um eigene Ausgangspunkte und Lösungen, auf dem philosophisch-theoretischen, politisch-publizistischen und literarisch-kritischen Gebiet erreichten, sprengen nicht den Rahmen marxistisch-leninistischer Prinzipien. Sie zeugen von der militanten Stellung der Davisten in der Theorie und Praxis zugunsten

der Reinheit der Lehre des Marxismus-Leninismus, gegen Revisionismus und Opportunismus und verschiedene Erscheinungsformen der bürgerlichen Philosophie und Wissenschaft. Sie erbringen den Beweis einer kompromisslosen Stellungnahme der Davisten, die vom Anfang der zwanziger Jahre dieses Jahrhunderts in der Tschechoslowakie eine fortschrittliche Rolle in den verschiedensten Gebieten des gesellschaftlichen Lebens spielten.